

V otázkách církevně politických jest tedy živo; stojíme také před zahájením porad o provedení modu vivendi, neboť Vatikán už oznámil své stanovisko k československým návrhům, které jest takové, že poskytuje naději na příznivý konec jednání v dohledné době.

Také otázka obsazení volných biskupských stolců (i arcibiskupství v Praze) vstoupila do aktuálního stadia. *Ministerská rada* již dala souhlas ke jmenování těchto nových církevních hodnostářů v Československé republice: *arcibiskupem pražským* se stane dosavadní biskup v Hradci Králové *dr. Karel Kašpar*, na jehož místo nastoupí pražský kapitulní kanovník *dr. Mořic Pícha*. *Biskupem v Litoměřicích* se stane kanovník *dr. Weber* a *biskupem v Brně* dosavadní brněnský světící biskup *dr. František Kupka*. Tito církevní hodnostáři budou podle modu vivendi jmenováni Vatikánem. V. Gutwirth.

B. ZAHRANIČNÍ.

Finanční krize anglická a světová. — Národní vláda MacDonalдова a nové volby. — Společnost národů: Odvolání celní unie, stredoevropské otázky, ruský návrh na pakt o hospodářském míru, italský návrh na příměří ve zbrojení. — Konflikt čínsko-japonský. — Lavalova a Briandova návštěva v Berlíně. Pozvání do Washingtonu. — Rekonstrukce německého kabinetu a národní oposice.

Insolvence německého hospodářského světa musila mít přirozeně dalekosáhlé následky v celém evropském úvěrnictví. To nebyla již pouhá krize politických platů mezi vládami, na jaké jsme byli dosud zvyklí, to byl již počátek úplného bankrotu jednoho státu, který musil za sebou strhnouti celou řadu jiných. Bylo předem jasno, že v nesnázích octnou se v první řadě *největší věřitelé*, jimiž byly *Anglie* a *Amerika*. — Zatím co bohatství Spojených států je dosti veliké, aby nějaké ztráty vydrželo, bude však *Anglie*, která již byla oslabena obtížemi států jihoamerických a některých svých dominií, těžko s novou situací zápasiti. Anglickou City nebylo možno ušetřiti výtky, že ještě dlouho po tom, když se zoufalý stav věcí v Německu a Rakousku stal zjevným, angažovala se dále a to nikoli bez určitých politických úmyslů. Následkem tohoto hazardování s národním jměním stal se nyní anglický trh opět se své strany pochybným pro řadu komitentů, kteří jej dosud používali jako bankovního prostředkovatele. *Odliv zlata* z *Anglie* stal se proto záhy nezadržitelným mohutným proudem a nebylo nic platno, žehalo-li se přitom na Francii, jako by to byl politický manévr s její strany, který má Angličanům zabránit pomoci Německu. Francouzská banka viděla dobře, kam věci povedou a byla ochotna podepřiti zlaté rezervy banky anglické rozsáhlými půjčkami. *Anglie* sama bránila se z prestižních důvodů dlouho tomu, aby si vyžádala francouzské pomoci, dbala, aby na akci byla účastněna zároveň *Amerika*. Ale první kredit byl rychle vyčerpán a ani velká dlouhodobá půjčka, která na francouzském trhu byla rychle upsána, nemohla již zadržeti oslabení anglické valuty. Vláda musila se rozhodlat *opustit zlatý standart*, zrušit aspoň na čas směnitelnost libry na zlato. Moudrost tohoto opatření sama o sobě nebyla v Anglii vzata v pochybnost, naopak vrstvy výrobní a obchodní volaly po něm již dávno, ježto nepoměrná drahota měny ztěžovala nesmírně podmínky vývozu a byla jedním z hlavních důvodů neustálého zhoršování anglické obchodní bilance. Dokud ztráty vývozního průmyslu mohly býti v platební bilanci nahražovány neviditelnými zisky z obchodu finančního, bylo dobře a *Anglie* mohla vydržet i milionové břemeno nezaměstnaných. Jakmile však v důsledku zmíněných ztrát anglických bank na půjčkách v zahraničí, stala se i *platební bilance anglická pasivní*, nebylo možno žádným způsobem zabrániti doznání krize a vyhnouti se jistému odpisu na jmění, kterým je znehodnocení valuty. Při tom nebylo však třeba obávat se propuknutí paniky, útěku od libry a všech ostatních zjevů, jakých jsme byli svědky za inflačních krisí zde ve střední Evropě nebo i ve Francii, poněvadž *aktiva anglického hospodářství* jsou nepoměrně silnější a převyšují také několikrát *pasiva*. Aktuální situace byla zaviněna jen tím, že anglické *závazky* byly většinou *krátkodobé* a hromadně odvolávány, zatím co *aktiva* byla vázána buď na dlouhou výpovědní lhůtu nebo byla aspoň tou dobou nedobytná. Anglická veřejnost osvědčila také obdivuhodnou disciplínu, takže pokles valuty byl rychle

a automaticky zastaven a uvažuje se již zas o stabilisaci při desetiprocentní devalvaci nebo dokonce o návratu ke zlatému standardu. Je známo, že příčiny anglických nesnází nejsou zaviněné jen dlouhou politikou zanedbávání příkazů šetrnosti a lehkomyšlného angažování na choulostivých místech, nýbrž mají *důvody mezinárodní* a že tu je také *mezinárodní zájem*, aby tyto hlubší příčiny, ohrožující světový kredit vůbec, byly odstraněny. Za tím účelem rozvíjí se již jednání na všech kompetentních místech, v prvé řadě musila však Anglie učinit, co na ní bylo, a to se přirozeně neobešlo bez bolestných rozhodnutí a těžkých ořesů vnitropolitických.

Ve dnech, kdy Anglická banka musila konstatovat katastrofální odliv zlata, bylo třeba učinit něco rozhodného a zároveň manifestačního, aby *vir nedůvěry*, zemi strhující, byl aspoň na okamžik zastaven. Cizina odvolávala hromadně svoje pohledávky v Anglii, poněvadž považovala její hospodářství za nezdravé. Jedině obrat k osvědčeným zásadám *šetrnosti a přísného budgetního pořádku* mohl zapůsobit žádoucím dojmem. Vláda musila se odhodlat k radikálním zásahům do vydajové stránky rozpočtu, zejména omezit značné podpory, vyplácené až dosud nezaměstnaným. To byla ovšem krutá zkouška pro stranu dělnickou. Byla by ji snad podstoupila, kdyby tu nebylo ještě dalších požadavků, které bylo těžko zodpovědět před jejím voličstvem, zejména před odborovými dělnickými organizacemi. Podle úsudku hospodářských znalců domácích i cizích, nebylo lze vyhnouti se *celkovému snížení hladiny mezdní a vůbec životního standardu širokých vrstev*, ať již metody, volené k tomu účelu, byly sebe různější. Viditelným znamením odhodlání k této sanační krizi a také opravdu jediným prostředkem k jejímu provedení bylo opuštění principu stranické vlády a dokonce minoritní vlády dělnické a ustavení vlády široké národní koncentrace. Ministerský předseda *MacDonald* měl před sebou jen dvojí cestu: *buď odstoupit a pustit se do volebního boje*, který mohl dokonce býti nadějný — pro stranu, ale v každém případě záhubný pro zemi v dané situaci. Vládní krize a volební boj byly by bývaly poslední kapkou, kterou pohár přeteče, byly by musily rozpoutat úplný chaos v anglickém finančnictví a hospodářství. Svědomitý a vlastenecký státník, jakým *MacDonald* nesporně je, mohl volit tudíž jen cestu druhou: *postavit se v čelo úsilí o národní koncentraci*, přizvat obě strany občanské oposice do vlády i na to riziko, že vlastní stana jej desavuuje. To se také stalo. Většina členů dělnického kabinetu odmítla spolupráci s novou vládou, mezi nimi i vůdce odborové organizace dosavadní ministr zahraničí *Henderson*. Odborové a stranické instance postavily se pak téměř jednomyslně za *Hendersona* proti *MacDonaldovi*, který byl s několika věrnými ze strany vyloučen, čímž volby konec konců staly se přece jen nezbytné. Konservativci a liberálové naproti tomu schválily rozhodnutí svých vůdců jíti do vlády koncentrační pod vedením dosavadního ministerského předsedy. Úkol této vlády, k níž náležel z prominentních členů předešlé zejména také sám kancléř pokladu *Snowden*, byl vymezen docela určitě jen na *přijetí nezbytných nouzových zákonů* k vyrovnání rozpočtu a odstranění akutní krize. *Snowden*, který spojil s rozhodnutím odhalit národu trpkou pravdu rozhodnutí odejít vůbec z aktivního politického života, zbavil se zřejmě rád dosavadní nutnosti zakrývat rozmanitými umělostmi rozpočtovou nerovnováhu a prohlásil s veškerou brutalitou, že je třeba opatřit nových 100 milionů liber sterlingů buď úsporami nebo novými daněmi, má-li veřejné hospodářství anglické dostat znovu pevný podklad. Nová většina sněmovny schválila přirozeně bez námitek všechny návrhy vlády čelící k nápravě, definitivní vyjasnění poměrů může však přinést pouze *volební rozhodnutí*, k němuž po několika týdnech příprav byla shledána vhodná doba na konci tohoto měsíce. Jestli snad Angličani při svém nevykořenitelném optimismu spoléhali, že psychologický účín vnitropolitického obratu a odhodlání k sanaci stačí sám na vrácení důvěry mezinárodního finančního světa, byli ovšem zklamáni, když se musili přece jen odhodlat i po ustanovení národní vlády k opuštění zlatého standardu. Ale byl to již ohromný rozdíl, mohlo-li se provésti toto opatření v poměrném klidu po dosažení již rovnováže v rozpočtu, než kdyby bylo bývalo vynuceno panikou na trhu. Do nových voleb půjde každá strana samostatně, ale budou se rozhodovat jedině *pod heslem národní nedogmatické jednoty s důvěrou k „lékaři“ MacDonaldovi*. Celní ochrana nebyla přijata výslovně do programu vlády. Žádá se jakási neomezená

pravomoc pro ministerského předsedu. *Oposice dělnické strany a Lloyd Georgeových liberálů*, která nedůvěřuje konservativcům, jichž živel by ve vládě MacDonaldově musil býti rozhodující, bude potírat MacDonaldovu koncentraci co nejrozhodněji ve jménu zájmů širokých vrstev, na jichž životní míru se podniká útok a *ve jménu volného obchodu*, který byl kdysi základem anglického blahobytu.

Záříjová *schůze Společnosti národů* stála tentokrát přirozeně docela pod dojmem akutní hospodářské a finanční krise. Právě doprostřed jednání došly zprávy o opuštění zlatého standardu v Anglii. Anglický zástupce byl tentokrát jen stálý referent lord *Robert Cecil*, nový ministr zahraničních věcí lord *Reading* byl přirozeně tak zaměstnán, že nemohl do Ženevy vůbec zajeti. — První aktualitou byla *otázka rakousko-německé celní unie*, která byla na pořadu od května, na pokladě vyžádaného nálezu stálého soudu světové spravedlnosti v Haagu. Ale *Německo a Rakousko* měly všechny důvody nečekati na projev haagských soudců, nýbrž hledět věc co možno nejmenšími oběťmi a největšími kompenzačními výhodami *likvidovat dříve*. Politicky byly plány celní unie pohřbeny již v jarní Radě, jakmile se ukázal téměř jednomyslný odpor rozhodujících mocí. Bylo jisto, že Francie a Itálie i Československo a Malá Dohoda nepustí věc, i kdyby náhodou v Haagu došlo k rozhodnutí vyhýbavému nebo dokonce pro oba účastníky vídeňského paktu příznivému. Poněvadž mezitím úpadek vídeňské Credit-Anstalt a německé Danat banky ukázal slabiny obou států v tak drastickém světle, nebylo přirozeně na jakýkoli vzdor pomýšlení. Zejména Rakousko přicházelo do Ženevy přímo zas jako uchazeč o pomoc Společnosti národů, kterou měly podepřít finance francouzské. Přesto nemohl se odhodlati dr. *Schober*, aby ujednal přímou dohodu s francouzskými zástupci, která by mu byla přirozeně poskytla největší výhody. Udržel až do konce *kontakt s drem Curtiem* a jen společně a pod titulem dočasné nevhodnosti ohlásili ústup od svého plánu. Francie pak omezila se na pouhé kvitování tohoto výsledku a nečinila dále překážek, aby rakouská žádost nebyla projednávána ve finančním výboru Společnosti národů. Rakušani a Němci mohli provést svůj ústup s jistou elegancí, neboť hospodářský komitét, zasedající i za účasti německého delegáta, vypracoval současně memorandum a návrhy, směřující k hospodářskému sblížení všech států evropských, tedy k něčemu, co oficiálně bylo vydáváno také za vlastní cíl rakousko-německé celní unie. Celá partie končila tím tedy v podstatě nerozhodně, neboť každý tušil, že ani Německo nenahlédlo svůj omyl a nevzdalo se sledování myšlenky, *prakticky však na dohlednou dobu mizí tato otázka s evropského pořadu*. — Máme-li se vyhnouti překvapení s této strany dříve či později, nesmíme se omezovat na negativní vyřízení jednoho *řešení středoevropského problému*, které považujeme za nevhodné, nýbrž musíme se přičinit o jiné řešení, pozitivní a lepší. V Ženevě očekávalo se přímo, že po zmaru plánu rakousko-německého přijde Francie a Československo s nějakým vlastním plánem na celní unii středoevropskou, která by spojovala patrně státy bývalé monarchie. Ale naše politika varovala se zcela rozumně pouštět se do manévru tak neprozřetelného, který by poskytoval nyní zas druhé straně vhodnou plochu k útoku. Německo mohlo by ze stejných důvodů protestovat proti takovému našemu podnětu a našlo by zde stejně ochotnou a snad ochotnější podporu Itálie, nežli našla předtím Francie proti plánu německému. *Spojení národů na území bývalého Rakousko-Uherska* je ovšem mnohem přirozenější a hospodářsky důvodnější nežli spojení velkého Německa s malým Rakouskem, ale nemá-li býti politicky podezřelé, musí *podnět* k němu vycházet se strany těch, kteří na něm mají hlavní *hospodářský zájem* a kteří patří k opačnému táboru. Plány na středoevropské společenství, dunajskou federaci nebo jak podobně se nazývají, vyskytují se zhusta a také v Ženevě propaguje neúnavně tuto myšlenku vynikající maďarský hospodářský odborník *Hantos*, ale oficiálně nechce se ani maďarská vláda ani rakouská za podobné plány stavět a *Československo* nemá žádného důvodu opouštět své *vyčkávací stanovisko*. — Hospodářsky významný byl také návrh, s kterým přišel do evropské komise ruský zástupce *Litvinov*. Byl to jakýsi *odborný Kelloggův pakt*. Státy měly se navzájem zavázat, že nebudou proti sobě podnikat hospodářské války, sáhat k žádným výjimečným a prohibitivním opatřením proti obchodu. Rusko bylo citelně zasaženo protidumpingovými opatřeními, které byly v řadě států provedeny, když ruský vývoz v některých oborech počal zaplavovati trhy

výrobky, nabízenými až 50⁰/o pod cenou. Ruské návrhy vzbudily značný zájem, ale zacházelo se nimi *velmi opatrně* z pochopitelných důvodů. Ruský systém je zcela jiný a doznatě nepřátelský systému západnímu, je velmi těžko zavazovat se vůči němu k naprosté rovnoprávnosti, vzdávat se všech zbraní, které ono samo vlastně trvale podrží, majíc *monopol* pro všechny zahraniční obchod. — Největší rozruch způsobil však návrh italského delegáta *Grandiho*, ohlášený hned na počátku generální debaty, aby byly s okamžitou platností *zastaveny všechny práce, směřující k rozmnožení výzbroje a vojenského stavu států před konferencí odzbrojovací*. Návrh zněl velmi populárně a přijatelně, při bližším rozboru ukázaly se však i zde obtíže, které nakonec udělaly z něho jen *bezcennou resoluci*. Itálie přeje si zastavení zbrojení ze dvou velmi srozumitelných důvodů: Podarilo se jí *předstihnouti Francii* zejména ve výzbroji námořní v posledních letech a Francie je dnes v plné práci tento italský náskok dohoniti. Za druhé Itálie nemá *žádných prostředků*, aby své zbrojení ještě stupňovala a tak ten náskok, který jí má přivésti k cíli úplné parity s Francií, udržela nebo rozšířila. Odtud italská mírumilovnost. Vedle Francie však i celá řada jiných států upravuje svoje programy a provádí určité náhradní stavby, které by měla nyní zastavit. Kdyby se takto mechanicky toto opatření provedlo, mělo by za následek jen petrifikaci různých nerovností, ale nikoli limitaci nebo dokonce snížení výzbroje, která je žádoucí. — Jak patrně, nepodařilo se v *žádném směru dospěti k nějakému pronikavému pokroku* a je pochopitelno, že v obecné rozpravě ve Shromáždění samém došlo k ostré kritice a různým projevům skepse nad dosavadní činností a posláním Společnosti. Mnozí delegáti také z důvodů úsporných žádali omezení schůzí a komisi Společnosti národů, která jim přichází příliš drahá. Přitom musilo však vyjíti najevo, že vina není v organizaci nebo dokonce v poslání Společnosti národů, nýbrž v těch jejích členech, kteří ženevská usnesení neprovádějí nebo prostě nemají dobré vůle či možnosti shodnout se s ostatními. Společnost národů není nic jiného, nežli *stálá konference mocí, zůstávajících svrchovanými*, může poskytovat jim příležitost a dávat návod vládám k jednotnému postupu a rozumnému řešení společných otázek, nemůže však sama toto řešení ani provádět ani vynutit. Společnost národů má ohromnou zásluhu již tím, že existuje, že omezuje libovůli států, zejména velmocí, která by jinak dávno již vybuchla v nebezpečné konflikty. —

Praktickou zkoušku tohoto svého působení musila Společnost národů složit současně při *konfliktu čínsko-japonském*. Ještě ku konci zasedání objevila se znepokojující situace v Mandžusku, kde Japonsko pod titulem represálií zasáhlo tak, že se to rovnalo vojenskému útoku. Aparát Společnost zakročil především obvyklým způsobem, že vyzval obě strany k zachování distance, což bylo samozřejmě přislíbeno. Ale tím nebyl problém rozřešen a klid zabezpečen. Poměry na dálném východě mají svoji zvláštní povahu. Nejde tu o docela ohraničený předmět sporu mezi dvěma vládami, nýbrž o *srážky v území, obsazeném trvale cizím vojskem* k ochraně cizích, ale *smluvně podložených* zájmů. Japonci mohou se odvolávat na to, že jsou právem v *Mandžusku* a že jen hájí svůj majetek. Přitom vojenské síly, operující na místě, jsou dost nezávislé na ústřední vládě. Ústavní poměry Japonska připouštějí *nezávislost generálního štábu* a konflikt mezi jeho vedením a ministerstvem zahraničních věcí je notorický. Na druhé straně v *Číně není také účinné a všude uznané autority ústřední*, vláda nankinská je vzdálena jeviště událostí a boje odehrávají se mezi jednotlivými sbory, které pracují na vlastní pěst. V pozadí je ovšem snaha Japonska *vytěžit nynější mimořádnou situaci*, kdy ostatní mocí jsou plně zaměstnány jinými starostmi. Čínsko-japonská nenávisť, která je hluboko zakořeněna, hrozí přitom výbuchem, který je těžko ovládati pouhými radami a pokyny ze Ženevy. Velmocí budou však musit v tom případě věci se zabývat vážně a použít prostředku Společnosti národů jako toho, který je právně nejbližším a poskytuje možnost jednotné platformy. Amerika to již také chápe.

K *návštěvě francouzských státníků v Berlíně* došlo již prostě z důvodů mezinárodní zdvořilosti a reciprocity. Jestli však ministerský předseda *Laval* trval s takovou rozhodností na tom, aby k zájezdu došlo co nejdříve a přes rozmanité známky, které jej nečinily příliš bezpečným, mělo to svůj důvod, že chtěl zde důsledně sledovat politickou linii sblížení s Německem, třeba zatím poskytovalo *jen psychologické*

a hospodářské vyhlídky. Francouzská vláda mohla se z předešlých jednání v Paříži a v Londýně přesvědčiti, že od Německa není tou dobou možno dostati politické koncese ani za nesporné hospodářské výhody. Na druhé straně však bylo velmi nebezpečno nechat věci běžet a zhoršovat, nechat přerůstat vášně a s nimi živly nepořádku a sváru. Laval chtěl zabránit takovému katastrofálnímu vývoji a získat možnost jakési *morální přípravy pozdějšího obratu*. Za tím účelem koncipoval program na pohled skromný: *francouzsko-německé spolupráce ve výboru hospodářském*, kde by byli zástupci všech výrobních vrstev spolu s vládními representanty z obou stran. Od toho slibovali si patrně Laval i Brüning postupné ozdravení atmosféry a jakýsi návyk vedoucích vrstev obou národů pracovati spolu, neviděti v druhé straně stále a v každém případě jen nepřitele. *Při této myšlence záviselo arci vše na tom získati času*. Francouzové chtěli německý problém dáti, jak se říká, k ledu a řešit meritorně soudobé problémy úplně na jiné straně. Ministerský předseda Laval byl totiž pozván zároveň prezidentem Hooverem do Washingtonu k poradě před novým zásahem, který se americkým pozorovatelům jeví nezbytný. V tomto pozvání byl výraz velmi pronikavě změny situace proti počátku léta tohoto roku a zároveň *slib možnosti opravdu účinné spolupráce mezi dvěma činiteli, na nichž celá budoucnost závisí a kteří jedině v důvěrném spolku mohou ještě zadržeti naprosto nekontrolovaný a nekontrolovatelný vývoj poměrů*. President Hoover postavil v červnu Francii před hotovou věc svým vyhlášením jednoholetého moratoria, poněvadž obtíže byly, jak se nyní ukázalo, ještě silně podceňovány. Dostavil se úplně opačný účín nežli byl zamýšlen, nedůvěra se jen prohloubila a byl dán signál k obecné panice. Amerika nyní nahlíží, že je třeba řešení mnohem radikálnějších a mnohem jak hospodářsky tak politicky lépe připravených. Právě za tím účelem je Laval zván a teprve s ním chystána *nová iniciativa*. V jakém směru se má nést a jak hluboko a široko má zasáhnout, o tom kolují nejrůznější a ovšem zcela nespolehlivé dohady. Na jedné straně se tvrdí, že nejde o nic více nežli prodloužení moratoria, na druhé straně vidí se již úplná revise míru versailleského a to zas jednou ve smyslu přání a propagandy německé, podruhé francouzské. Není pochyby, že Amerika svou polovičitostí a nerozhodností celý poválečný zmatek zavinila a že podstatná náprava nynějších rozháraných poměrů není možná, nežli odstraní-li se kořen zla, který spočívá v *neúplnosti a neurčitosti díla versailleského*. Dnes však bylo by ještě zcela předčasno spoléhati na to, že vývoj veřejného mínění amerického pokročil již tak daleko, aby Spojené státy byly ochotny angažovati se v Evropě znovu v tom rozsahu, jako tomu bylo ku konci války a za mírového jednání. Nic menšího nebylo by zajisté řešení *otázky východních německých hranic a gdanského koridoru*, o němž se v souvislosti s Lavalovou konferencí ve Washingtoně mluví. Hospodářská krise nabyla však již i ve Spojených státech takových rozměrů, že je možno býti připravenou na všechno. Prozatím president Hoover učinil opatření k uvolnění úvěrních prostředků soustředěním *domácích sil kapitálových*, řešení mezinárodní vyhradil výslovně poradě s Francouzi. Ti jsou dnes již také ochotni k dalekosáhlým opatřením. Ministerský předseda Laval chápe, že je tu příležitost, která se již nevrátí, využít finanční nepostrádatelnosti Francie k uplatnění jejich zabezpečovacích požadavků.

Zatím však, co se tato velká akce ze široka připravovala, ukázala se v Německu *povážlivá trhlinka pod nohama kancléře Brüninga*. Ministr zahraničních věcí Curtius podal demisi, která byla dávno vyřízenou věcí, odkládanou jen k vůli příjezdu Francouzů. Ale k obecnému překvapení vedla tato demise k odstoupení celého kabinetu. Oficiálně se přitom tvrdilo, že jde pouze o *rekonstrukci vlády*, která se má připravit k těžkým úkolům podzimní kampaně, ale ukázalo se, že kancléř ztratil svoji dosavadní jistotu a nenachází již tolik sluchu tam, kde by toho měl nejvíce zapotřebí. Že strany jeho koalice se jaksi uvolnily nebylo by samo o sobě ještě tak nebezpečné, kdyby byl býval získal oporu v těch kruzích průmyslových, kde ji hodlal nalézt. Ale všichni ti přední *činitelé hospodářského života*, jimiž chtěl svou vládu povznést nad strany, *odřekli mu spolupráci a říšský president sám zdál se zviklán zákulisními vlivy* v dosavadní naprosté důvěře k němu. *Druhý kabinet Brüningův* objevil se před sněmovnou bez osobností prononcovaných souvislostí s levicí — bez *Wirtha, Curtia a Guerarda* — ale také bez nových, které by ručovaly hlasy z prava. Tak zvaná *národní oposice Hitler-Hugenbergova* uspořádala právě před svoláním

parlamentu mohutný projev v *Lázních Harzburgu*, jímž chtěla strhnout nerozhodné občanské živly na sebe. To se jí podařilo u strany lidové, která je exponentem velkokapitalistických kruhů nakloněných inflaci. Kancléři se však podařilo udržet presidenta i většinu říšského sněmu na své straně právě proto, že mohl ukázat dobrodružnou cestu, na níž by pravice říši uvedla. Tím byla stabilita poměrů v Německu uhájena.

Dr. R. Procházka.

LITERATURA.

FONTES IURIS GENTIUM jest název soustavné sbírky pramenů mezinárodního práva, která počala vycházeti vedením Viktora Brunse, ředitele ústavu pro cizozemské veřejné právo a pro právo mezinárodní v Berlíně (nákladem C. Heymanna v Berlíně, W 8).

Celé dílo, vydávané ve svazcích slovníkového formátu, jest rozvrženo ve čtyři řady (series) označené A, B, C a D, každá řada dělí se na oddělení (sectiones), oddělení na díly (tomi) a tyto na svazky (fasciculi).

Řada A má obsáhnouti v 1. oddělení rozhodnutí mezinárodních soudů a to v prvním dílu mezinárodního soudního dvora v Haagu a v druhém dílu mezinárodního smírčího dvora v Haagu. V 2. oddělení řady A budou zpracovány důležitější rozhodnutí nejvyšších soudů jednotlivých států, pokud obsahují látku mezinárodního práva. První díl tohoto oddělení věnován jest rozhodnutím německého říšského soudu.

V řadě B má býti soustavně uveden material z nejdůležitějších diplomatických not různých států a zejména zpracovány materie obsažené v t. zv. barevných knihách různými vládami vydaných.

Řada C věnována bude rozhodnutím a posudkům mezinárodních orgánů nemajících povahy soudních tribunálů jako na př. Rady společnosti národů, jejích různých komisí atd.

Konečně v řadě D budou soustavně zpracovány státní smlouvy.

Prozatím vyšly prvé dva svazky (A, 1, 1, 1 a A, 1, 1, 2) za redakce E. Schmitze, A. H. Feller a B. Schenka hraběte ze Stauffenbergu.

Látka, kterou má tato sbírka obsáhnouti, jest obrovská, protože vedle nesčetných smluv, rozhodnutí a dokumentů vzniklých po světové válce bude obsahovati velké množství pramenů z dob starších, z nichž mnohé se teprve následkem politických změn otevřely vědeckému zpracování. Jest samozřejmo, že pouhé vybrání a utřídění materialu přesahuje síly jednotlivcovy a proto i v tomto díle vystupuje dělba práce a vědecká součinnost mnoha odborníků, která se úspěšně uplatňuje vždy častěji i v jiných oborech věd; tak zejména německé mnohasvazkové »Handbücher« stávají se orientační náhražkou soukromých knihoven. Příznivý dojem vyvolává zejména u díla o mezinárodním právu ohlášená a hned v prvním svazku uskutečněná účast (A. H. Feller) mimoněmeckých právníků.

Výběr látky t. j. rozhodnutí otázky, které dokumenty jsou vůbec pramenem mezinárodního práva, nutí vydavatelstvo, aby buď předem přijalo některou základní theorii mezinárodního práva, anebo aby shromažďovalo vůbec material, který může býti upraven mezinárodním právem podle dosavadní praxe. Chtějíc se vyhnouti nebezpečím subjektivismu a snažíc se, aby se vydávání díla mohli zúčastniti badatelé různých směrů teoretických i aby hotové sbírky mohli používatí stoupenci různých teorií zvolilo vydavatelstvo cestu druhou. Proto na příklad z not vyměněných mezi státy citovány jsou i zásady, které jen jedna ze stran prohlašuje za normy práva mezinárodního, kdežto jiní je mají za pouhé projevy politické. Také rozhodnutí nejvyšších vnitrostátních soudů má jen poskytnouti látku pro posouzení, jak a pokud lze tohoto materialu použití při zjišťování pozitivních norem mezinárodních a do jaké míry se zásady práva mezinárodního uplatňují ve vnitrostátních rozhodnutích právních.

Brunse ovšem v předmluvě stanoví aspoň předpoklad, že platí mezinárodní právní řád uznávaný státy mezinárodního společenství přes to, že toto společenství jest pouze právní a nikoliv též *vládnoucí* a že nemá společného orgánu zákonodárného. Vědecké poznávání a soustavné zpracování tohoto mezi-